

**KONCEPCE VÝCHOVNÉHO PORADENSTVÍ
NA SOŠ A SOU, MLADÁ BOLESLAV, JIČÍNSKÁ 762**

vypracovala: Mgr. Lenka Wenzelová
výchovná poradkyně

1. Základní legislativní rámec výchovného poradenství

Podle nového školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, odst. 1 písm. f) a odst. 2 § 21, mají žáci a jejich zákonní zástupci právo na poradenskou pomoc školy nejen v oblasti vzdělávání, ale i v oblasti prevence nežádoucího chování.

Obsah a organizaci poradenské pomoci poskytované školou rozpracovává prováděcí předpis k tomuto zákonu, kterým je vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Seznam všech ostatních důležitých dokumentů, které by mohly souviset s prací výchovného poradce je obsažen v příloze.

2. Postavení výchovného poradce na škole

Výchovný poradce je v organizační struktuře školy podřízen přímo řediteli školy, případně zástupci ředitele, určí-li tak ředitel školy. (Není tedy podřízen ani třídním učitelům, metodikovi prevence, ani není odpovědný za svoji práci pedagogicko-psychologické poradně.) Zaměřuje se především na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami včetně integrace nadaných dětí a věnuje se i problematice kariérového poradenství.

3. Náplň práce výchovného poradce na naší škole

Poradenská a konzultační činnost:

- Vede evidenci žáků se specifickými vývojovými poruchami učení a chování. Kontroluje platnost vyšetření z pedagogické poradny a informuje učitele o žácích individuálně i skupinově integrovaných.
- Na základě vyšetření žáků vypracovává spolu s příslušnými vyučujícími individuální vzdělávací plány pro žáky individuálně integrované.
- Kontroluje plnění individuálního vzdělávacího plánu žákem i vyučujícími.
- Pro žáky s SPU, kteří nemají IVP vypracovává „plán skupinové integrace“
- Je k dispozici žákům a ostatním vyučujícím v době svých konzultačních hodin. Po domluvě je k dispozici rodičům žáků.

Metodická činnost:

- Poskytuje ostatním vyučujícím metodickou pomoc při práci se žáky se specifickými vývojovými poruchami učení a chování, při přípravě třídnických hodin apod.
- Poskytuje ostatním vyučujícím metodickou pomoc v oblasti výchovných trendů, sleduje změny v právních předpisech týkajících se problematiky výchovného poradenství a informuje o nich ostatní vyučující.

Propagace školy a nábor nových žáků:

- Účastní se akcí typu „Burza škol“, „Den otevřených dveří“ apod. určených k propagaci školy.

Spolupráce s dalšími organizacemi:

- Účastní se akcí organizovaných pedagogicko-psychologickou poradnou a úřadem práce pro výchovné poradce.
- Účastní se vzdělávacích akcí pro výchovné poradce.
- Dle potřeby spolupracuje s dalšími orgány – pedagogicko-psychologickou poradnou, s orgány péče o děti, s policií apod.

Spolupráce s metodikem prevence:

- Ve spolupráci s metodikem prevence organizuje výchovné a preventivní akce pro žáky (besedy, exkurze, přednášky apod.)
- Ve spolupráci s metodikem prevence připravuje a organizuje adaptační kurz pro první ročníky.
- Spolu se školním metodikem prevence sleduje žáky potenciálně problematické. V případě vážných problémů nebo na základě doporučení třídního učitele dává řediteli školy návrh na svolání výchovné komise. Z jejího jednání pořizuje zápis.

Informační:

- Informuje žáky končících ročníků o možnostech dalšího studia, o dnech otevřených dveří na VŠ, přípravných kurzech k přijímacím zkouškám a přijímacím řízení. (Vedení nástěnky, individuální konzultace).
- Poskytuje žákům končících ročníků poradenskou pomoc formou hodinové informační schůzky a individuálních konzultací.

Spolupráce s vedením školy:

- Předkládá řediteli školy návrhy týkající se výchovy, prevence a nápravy vzniklých problémů.
- Vypracovává roční plán výchovného poradce a vyhodnocení své činnosti.

4. Rámcový časový plán výchovného poradce na celý školní rok

Srpen:

- Příprava adaptačního kurzu, schůzka s třídními učiteli budoucích prvních ročníků, metodická pomoc
- Plán práce VP na příští školní rok – zajištění vyvěšení plánu na webu školy

- Aktualizace kartotéky žáků (vyřazení absolventů)
- Dny pro pedagogické sbory – seznámení pedagogického sboru s náměty a úkoly pro nadcházející školní rok

Září:

- Realizace adaptačního kurzu pro první ročníky
- Sestavení přehledu a evidence integrovaných žáků pro nový školní rok (případně žáků mimořádně nadaných)
- Kontrola platnosti vyšetření žáků, zajištění vyšetření tam, kde platnost končí
- (Do budoucna je potřeba u prvních ročníků zajistit souhlas rodičů, že se žáky může pracovat výchovný poradce a metodik prevence)
- Vypracování statistiky o úspěšnosti maturantů při přejetí na vysoké a vyšší odborné školy, případně při hledání zaměstnání
- Vyvěšení plánu konzultačních hodin na hlavní budově i budově internátu
- Zjištění a sledování žáků ze znevýhodněného sociokulturního prostředí, sledování zapojení problémových žáků do kolektivu
- Plán dalšího vzdělávání výchovného poradce – sledování aktuální nabídky
- Zajištění distribuce časopisu „Student in“
- Spolupráce s metodikem prevence na tvorbě minimálního preventivního programu
- Zajištění péče o žáky s SPU, kteří nejsou individuálně integrování, spolu s třídními učiteli (plán skupinové integrace- nechat podepsat všem vyučujícím)
- Průběžně: spolupráce s dalšími orgány: pedagogicko-psychologická poradna, odbor sociálních věcí, policie, středisko výchovné péče apod.)
- Zajištění pomoci pro slabé žáky – konzultační hodiny jednotlivých vyučujících, doučování českého jazyka pro žáky s SPU (- zatím nebylo realizováno)
- Účast na veletrhu dalšího vzdělávání Gaudeamus Brno (zatím nebylo realizováno)

Říjen:

- Vypracování individuálních vzdělávacích plánů - do 30 dnů od doručení žádosti (Sbírka zákonů č. 73/2005 – příloha č. 12 § 6)

- Seznámení zákonných zástupců s individuálními vzdělávacími plány
- (Do budoucna je potřeba zajistit, aby se na tvorbě IVP podíleli příslušní vyučující)
- Setkání výchovných poradců na Úřadu práce Mladé Boleslavi, plán besed pro studenty na nadcházející školní rok
- Sestavení plánu hospitací, kontrol a pohovorů se žáky s SPU (zatím nebylo realizováno, ale do budoucna je nutností)

Listopad:

- Setkání výchovných poradců s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, konzultace ohledně IVP, seznámení s novinkami ve výchovném poradenství
- Burza škol - prezentace školy, nábor nových žáků
- Den otevřených dveří 1
- (Do budoucna – podat žádost o navýšení finančních prostředků v souvislosti s individuální integrací)

Prosinec:

- Den otevřených dveří 2
- Účast na třídních schůzkách – nabídka spolupráce pro rodiče prvních ročníků, konzultace s rodiči dle zájmu
- Kontrola dokumentace (zejména u budoucích maturantů, kteří žádají o úpravu podmínek pro maturitní zkoušku)
- Beseda pro studenty končících ročníků o volbě dalšího vzdělávání a povolání (přijímací řízení, vyplňování přihlášek, důležité internetové adresy, životopis, přijímací pohovor apod.)

Leden:

- (Do budoucna je potřeba zajistit pravidelné vyhodnocení IVP vyučujícími vždy jednou za půl roku, ze kterého vyloučnou případné změny v IVP na další období)
- Distribuce propagačních materiálů o dalším studiu studentům končících ročníků, pravidelná aktualizace nástěnky
- Účast na pedagogické radě – projednání prospěchu žáků s SPU

Únor:

- Ve spolupráci se školním metodikem prevence – nabídka besed a exkurzí pro žáky na 2. pololetí (dle aktuální nabídky)
- Ve spolupráci s jednotlivými metodickými týmy – akce pro nadané žáky (olympiáda, konverzační soutěž, recitační soutěž apod.)
- Individuální pohovory s neprospívajícími studenty jako prevence školní neúspěšnosti

Březen:

- Průběžně: sledování problémových žáků, spolu s metodikem prevence řešení aktuálních problémů jako jsou šikana, záškoláctví, zneužívání návykových látek atd.
- Průběžně: prevence školní neúspěšnosti, spolupráce s třídními učiteli (např. metodická pomoc při vedení třídnických hodin)
- Dle možností PPP – intervence poradny ve třídách, kde se objevily vztahové problémy (sociometrické šetření)

Duben:

- Zajištění besed končících učňovských i studijních ročníků na Úřadu práce MB
- Individuální pohovory s problémovými žáky, prevence školní neúspěšnosti
- Dle potřeby – ankety, sociometrická šetření apod.

Květen:

- Pomoc při zajišťování maturitních zkoušek, zajištění seznamu maturantů s SPU
- Zajištění místa pobytu pro adaptační kurz, personální zajištění adaptačního kurzu, objednání akcí
- Vyhodnocení individuálních vzdělávacích plánů za 2. pololetí

Červen:

- Účast na slavnostním vyřazení maturantů
- Vyhodnocení výchovného poradenství za uplynulý rok – podání zprávy řediteli školy
- Schůzka s rodiči budoucích prvních ročníků – informace o adaptačním kurzu

- Sběr dat o úspěšnosti absolventů školy při přijímacím řízení a hledání zaměstnání

5. Diagnostické prostředky výchovného poradce

Pozorování

Výchovný poradce záměrně sleduje žáka a jeho chování při vyučování i mimo něj. Může si psát záznam. Všimá si těchto znaků:

- celkový žákův vzhled a držení těla, oblečení a úprava zevnějšku, mimika a gestikulace
- efektivita – emoční naladění, schopnost sebekontroly
- způsob vyjadřování – slovní zásoba, plynulost případně vada řeči, ochota komunikovat, uhýbání od tématu
- postavení mezi ostatními žáky – dominance, submitivita...
- chování v různých situacích

Je důležité, aby se výchovný poradce vyvaroval zjednodušování, percepčních chyb, stereotypů a předsudků.

Velmi vhodné se ukazuje organizování různých akcí, které se konají mimo „školní lavice“, kdy se vytváří neformální prostředí – exkurze, výlety... adaptační kurz.

Zhledem k velkému počtu žáků není bohužel reálné, aby se výchovný poradce seznámil se všemi žáky, natož měl možnost je podrobněji pozorovat. Proto je nutná spolupráce s třídními učiteli a dalšími pedagogy, kteří si mohou všimnout nápadností, které mohou vést k odhalení sebepoškozování, týrání nebo jiných osobních problémů žáka. Výchovný poradce by měl vykazovat hospitační činnost, ve které se zaměří alespoň na žáky s poruchami učení.

Rozhovor

Zpočátku má funkci diagnostickou – výchovný poradce si ujasňuje s jakým problémem žák přichází, posléze intervenční a terapeutickou, kdy už na žáka působí a snaží se ovlivnit jeho chování a postoje. Důležité je navození kontaktu a tudíž i příjemné prostředí.

Výchovný poradce řídí rozhovor podle toho, o jaký typ problému se jedná a podle psychického stavu žáka. Někdy je na místě nechat žáka vypovídat se (volný rozhovor), jindy je nutné získat konkrétní informace (řízený rozhovor). Někdy může posloužit i vhodný dotazník. Důležité je ohlídat si vlastní neverbální signály, nedávat najevo netrpělivost, nudu, znechucení apod. a naopak si všimnout neverbálních projevů žáka, které mohou signalizovat strach, úzkost a mnohé další pocity. Na verbální sdělení je třeba vhodně reagovat – zopakovat řečené, shrnout závěry, klást podporující otázky, vyjádřit emoční podporu atd.

Pokud výchovný poradce zjistí, že problém dítěte přesahuje jeho kompetence, obrátí se na další organizace.

6. Intervenční metody používané v praxi výchovného poradce

Intervence znamená nějaký zásah, který vede k ovlivnění určitého jevu nebo situace.

Ve výchovném poradenství rozlišujeme krátkodobou intervenci – pohovor se žákem, krizová intervence, když se dítě „zhroutí“ ve škole apod. Dlouhodobou intervencí se rozumí péče o žáky s SPU, práce se třídou, kde se vyskytla šikana, minimální preventivní program.

Konzultace: Ideální je, pokud VP vede žáka ke hledání vlastní cesty k řešení problému, ukazuje žákovi, v čem jeho problém spočívá, učí ho problém pojmenovat a zvolený postup realizovat v praxi. Povzbuzuje, dodává optimismus a sebedůvěru, učí žáka nezávislosti a samostatnosti. Pokud VP uzná za vhodné, nasměruje žáka k odborníkovi do PPP, k psychologovi apod. U nezletilých žáků musí mít VP svolení s žákem pracovat.

VP ale může vystupovat v roli konzultanta pro jiné učitele. Tady hrozí riziko, že učitel zaujme obranné stanovisko ve strachu, že bude poradcem kritizován či nějak obviňován. Třídní učitel často bere vše, co se týká jeho třídy, příliš osobně.

Poměrně časté jsou konzultace s rodiči. Ti se často staví do role „ochránců“ svých dětí, obávají se, že budou „poslouchat nepříjemnosti“, že budou zpochybněny jejich rodičovské kvality. Domnívají se, že své děti přece znají nejlépe a mohou být nepřístupní radám pedagoga nebo VP. Tady je nutný vhodný empatický přístup. Umění komunikace s rodiči je významnou profesní charakteristikou každého výchovného poradce.

Krizová intervence: Výchovný poradce se může čas od času setkat se žákem, který prožívá nějakou velmi zátěžovou situaci. Rozvod rodičů, úmrtí v rodině, týrání, zneužívání, někteří žáci těžce nesou přestup na jinou školu, vztahové problémy, stěhování...Krizí může žák reagovat na šikanu. Znakem krizové situace je šok, následně útěk, panika po odeznění přichází deprese, smutek, úzkost. Každý reaguje jinak.

Cílem krizové intervence je především uklidnit dotyčného a zabránit prohlubování reakce. Nebát se pláče, nechat dítě vyplakat. Mělo by následovat dodání naděje do budoucna a náhled na možnosti řešení situace.

Chyby, kterých se VP nebo učitel může dopustit:

- může ho překvapit vlastní reakce (šok, úlek, znechucení...)
- odsunutí, bagatelizace problému, snaha zbavit se jej
- pocity bezmoci nebo naopak pocity moci nad klientem
- zbytečné vyslychání, které v krizi není na místě
- neupřímnost, neudržování očního kontaktu
- používání cizích slov, nesrozumitelná, složitá komunikace
- podcenění rizika sebevražedného chování
- nevhodná konfrontace s tím, kdo trauma způsobil (např. s agresorem při šikaně)

Skupinová intervence: Tato forma intervence je zatím málo používaná, ale do budoucna je vhodné ji zařazovat častěji. Může ji užívat nejen VP, ale i metodik prevence a třídní učitelé. Jedná se o práci se skupinou žáků – třídnickou hodinu, besedu, přátelská setkání s budoucími žáky na adaptačním kurzu...V oblasti prevence to může být nácvik odmítnutí drogy, vytváření zdravého klimatu ve třídě...

Cílem skupinové intervence je nácvik umění naslouchat druhému, poznání druhých a prostřednictvím nich sebe sama, společné hledání řešení konfliktů, rozvoj sebeovládání, sdílení prožitků apod.

Na naší škole by bylo do budoucna vhodné vyškolit učitele v používání těchto technik – např. pro zkvalitnění třídnických hodin a pro zvládnutí situace ve třídě postižené šikanou. Šikana je

onemocnění celého kolektivu a vzhledem k tomu, že se s ní ve škole setkáváme, měli by všichni učitelé vědět, jak s takovým kolektivem pracovat.

7. Objekty výchovného poradenství

Podle toho, s kým výchovný poradce pracuje, volí metodiku a strategii. Nejčastějším cílem působení jsou žáci.

Žák: VP bere vždy v úvahu osobnost žáka, jeho postavení ve školním kolektivu. U nezletilých žáků je nutné kontaktovat rodiče, na druhou stranu je potřeba u dospívajících maximální zapojení žáka, protože především v době puberty studenti těžce nesou, řeší-li se něco za jejich zády. Pokud se nepodaří navázat kontakt s dospívajícím, narazí dospělí na odpor a nechť cokoli změnit.

Postup, který se při řešení kázeňských a jiných přestupků využívá na naší škole, je, bohužel, nevhodný. Rodiče jsou pozváni na určitou hodinu a datum do školy, kde je jim sděleno výchovnou komisí žákovo potrestání, obvykle podmíněčné vyloučení, aniž by byla situace předtím nějak řešena. Výchovná komise by měla být orgánem, který především pomáhá žákovi a rodičům řešit nějaký problém a ne být jen orgánem represivním.

Pokud například žák neustále vyrušuje, nepomůže jeho předvolání a vyhrožování z pozice síly, pokud se zároveň třídní učitel ve spolupráci s výchovným poradcem nepokusí zjistit, co je důvodem nevhodného chování žáka. Mohou to být problémy ve třídním kolektivu – snaha prosadit se před ostatními nebo obrana proti posměchu, problémy v rodině, nevhodný postup učitele atd.

V případě záškoláctví je třeba pátrat po příčině, proč nechce žák chodit do školy – má problém v kolektivu? Je šikanován? Je členem nějaké party mimo školu? Má problém s některým vyučujícím? Pokud je situace natolik složitá, že se třídnímu učiteli ani výchovnému poradci nepodaří příčinu nedocházení zjistit, je lepší kontaktovat psychologa.

Bohužel, u nás ve škole se výchovný poradce nebo metodik prevence dozvídají o dlouhodobé absenci žáka často až ve chvíli, kdy se jedná o jeho vyloučení.

Rodiče: U nás ve škole je kontakt s větším počtem rodičů omezen na třídní schůzky a rodiče by zřejmě neměli zájem o další spolupráci se školou formou společenských akcí. Ta je možná spíš na základních školách (besedy o drogách, besedy s rodiči dětí, kteří trpí SPU apod.). V zahraničí fungují i různé školní slavnosti, které umožňují neformální setkávání rodičů se zaměstnanci školy. Důvodem nechuti rodičů v Čechách více se zapojit do školního života, je obava, aby neposlušali „jak je dítě nemožné, jak má špatný prospěch a co zase provedlo“.

Pokud rodiče vyhledají VP nebo třídního učitele z důvodu problematického vztahu s dítětem v období puberty, je třeba je ujistit, že konflikty jsou v tomto období časté, že jsou součástí procesu osamostatňování dítěte a výrazem obecného odporu proti autoritě. (Např. konflikt s učitelkou může být projekcí konfliktu s matkou). Na druhou stranu je vysoká míra konfliktnosti běžná u žáků s rizikovým chováním, kteří utíkají z domova, berou drogy, mají vztahové problémy apod.

Konflikty s rodiči mohou žáka přivést k hledání podpory mezi vrstevníky, které může přivést dospívajícího do nevhodné party. Postoj rodičů k dítěti – jestli ho přijímají, dávají lásku a emoční podporu nebo ho naopak zavrhlí a chovají se k dítěti chladně – je rozhodující pro zdravý vývoj dítěte.

VP, třídní učitel, všichni, kdo jednají s rodiči, musí vystupovat obezřetně, aby do vztahů v rodině nezasahovali spíš rušivě. Rodiče problematického dítěte mohou prožívat silné pocity studu a viny.

Vhodný postup při konzultaci s rodiči:

- vysvětlit rodičů, proč byli pozváni do školy nebo naopak zjistit, proč rodiče do školy přišli (formulace problému)
- zjištění základních informací o životě žáka (minianamnéza)
- sdělení hypotéz, nabídnutí řešení (poradenská fáze)
- nabídnutí vhodných postupů
- snaha zapojit rodiče i dítě do řešení problému
- případně nabídnutí odborné pomoci

Třídní učitel: Třídní učitel je ten, kdo by měl znát své žáky i kolektiv co nejlépe. Při třídnických hodinách má možnost pracovat s kolektivem a ovlivňovat vzájemné vztahy v něm. Pokud se objeví závažnější problém, je lepší přizvat odborníka. Výchovný poradce může být metodickým rádcem pro přípravu třídnických hodin.

Vedení školy a ostatní pedagogové: Cílem všech zaměstnanců školy by v ideálním případě mělo být vytvoření příjemného, pozitivního a studijního prostředí se zdravými vztahy. Činnost VP a metodika prevence by se měla ve vzrůstající míře stát součástí života školy. Bohužel činnost VP je někdy chápána jako zbytečná a dokonce ohrožující, protože přináší další úkoly a práci nad rámec běžných pedagogických povinností.

8. Vyhodnocení současného stavu výchovného poradenství na naší škole

Adaptační kurzy:

Podařilo se úspěšně realizovat adaptační kurzy, které mají mezi žáky velmi dobrou odezvu. Adaptačního kurzu se každoročně účastní výchovný poradce a metodik prevence. Adaptační kurz umožňuje vytipování potenciálně problémových žáků, žáků, kteří se mohou stát terčem šikany nebo naopak agresory apod. Je to velmi důležitá možnost seznámení pedagogů se žáky mimo školní prostředí.

Vzdělávání žáků s SPU:

Na začátku roku výchovný poradce eviduje žáky s SPU a seznámí s nimi pedagogický sbor. Na základě vyšetření z PPP je vypracován individuální vzdělávací plán pro žáky individuálně integrované.

S IVP se seznamují především vyučující těch předmětů, kterých se IVP týká. Ve většině případů jsou to vyučující českého jazyka a cizích jazyků. Seznámení s IVP stvrzují svým podpisem.

Výchovný poradce eviduje i žáky s mírnějším projevem SPU, kteří nemají individuální vzdělávací plán.

Práce s problémovými žáky:

Ve škole se začíná praktikovat využití výchovné komise při řešení závažných kázeňských nedostatků.

Byl vypracován sankční řád, který sjednotil postup pedagogů.

Výchovná komise řeší také problémy s docházkou (dle Metodického pokynu MŠMT č. j. 10 194/2002-14 ze dne 11. března 2002 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků

z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví). Neomluvenou absenci řeší třídní učitel se zákonným zástupcem.

O jednání provede třídní učitel zápis. Pokud neomluvená absence přesáhne 25 hodin je nahlášena výchovným poradcem orgánu sociálně právní ochrany. I v tomto případě je na místě jednání výchovné komise.

Kariérové poradenství:

Ve škole velmi dobře slouží nástěnka, která je pravidelně aktualizována. Na ni jsou vyvěšovány Materiály týkající se přijímacích zkoušek, možností dalšího studia, brigád, volby povolání apod. Výchovný poradce individuálně konzultuje se žáky volbu dalšího vzdělávání a distribuuje žákům propagační materiály, které přicházejí do školy - atlasy škol, časopisy, nabídky brigád a zaměstnání, pozvánky na dny otevřených dveří apod.

Konzultační činnost:

Konzultační hodiny jsou využívány velmi sporadicky, neujala se ani „schránka důvěry“. Poradenská činnost se víc uplatňuje u volby povolání. Je nutné vymyslet jinou strategii.

Další vzdělávání výchovného poradce:

Výchovný poradce se účastní akcí pořádaných úřadem práce, pedagogicko-psychologickou poradnou a dalších akcí dle nabídky. Velmi přínosným se ukázalo školení o legislativě výchovného poradenství.

Výchovný poradce má požadované vzdělání pro výkon své funkce.

9. Krátkodobé cíle výchovného poradenství na škole

Adaptační kurzy:

Tato akce funguje velmi dobře, je třeba každoročně zajistit maximální možnou účast třídních učitelů a proškolení nových vyučujících o významu a náplni adaptačních dnů.

Vzdělávání žáků s SPU:

Vypracovat spolu s jednotlivými vyučujícími vyhodnocení individuálních vzdělávacích plánů. Vypracovat metodiku a seznámit s ní vyučující. Zapracovat do individuálních plánů časové a obsahové rozvržení učiva na 2. pololetí. (Dle vyhlášky 73 ze dne 9. února 2009 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, kde o individuálním vzdělávacím plánu hovoří § 6).

Termín: konec února 2010

Práce s problémovými žáky:

Využití výchovné komise je stále nedostačující. Výchovný poradce a metodik prevence nebývají zváni na důležitá jednání s rodiči a se žáky. Výchovný poradce není seznamován s problémy, které řeší třídní učitelé a problematickými žáky. Třídní učitelé by měli žáky posílat na konzultaci s výchovným poradcem.

Co může udělat výchovný poradce? Zvát si na konzultace neprospívající žáky a žáky s IVP.

Termín: 2. pololetí školního roku

Kariérové poradenství:

Zařazení hodinové schůzky se žáky končících ročníků, kde by byli žáci seznámeni s následujícími otázkami:

- psychohygiena přípravy na maturitní zkoušku
- kde hledat informace o možnostech dalšího studia
- možnost studia v zahraničí
- přijímací zkoušky (národní srovnávací zkoušky)
- vyplňování přihlášek
- kde hledat informace o hledání zaměstnání
- psaní životopisu
- přijímací pohovor do zaměstnání

Termín: do konce ledna 2010

Konzultační činnost:

Zvát si problémové nebo neprospívající žáky po domluvě s třídními učiteli.

Individuální konzultace se žáky, kteří mají IVP.

Kontrolní činnost:

Výchovný poradce musí kontrolovat, jak učitelé pracují s integrovanými žáky a dodržují individuální vzdělávací plán a napsat o tom zprávu. Je nutné zahájit hospitační činnost ve třídách, kde jsou integrovaní žáci.

Termín: 2. pololetí školního roku

Další vzdělávání výchovného poradce:

V lednu roku 2010 začíná kurz „rozšíření kompetencí výchovného poradce“, který navazuje na dvouletý kurz pro výchovné poradce.

10. Dlouhodobé cíle výchovného poradenství na naší škole

1. Ideálem by bylo vytvoření poradenského centra, které by spojovalo výchovné a kariérové poradenství s prevencí patologických jevů. Jednalo by se o příjemné prostředí, kde by se člověk (student, učitel, rodič) cítil příjemně a uvolněně. Součástí poradenského centra by byla knihovna, kde by byla k dispozici literatura s psychologickou tematikou a veškeré materiály pro žáky ke kariérovému poradenství. V nabídce by byly i psychologické testy a testy pro výběr povolání, které by si tady žák mohl v klidu vypracovat. K dispozici by byl i počítač.
2. Vytvoření internetové stránky výchovného poradce, kde by byla možnost e-mailové komunikace se žáky, která je pro ně často jednodušší, než osobní setkání. Na stránce by byly i odkazy na další psychologickou pomoc (poradenská centra, linky bezpečí, centra pro drogově závislé a pod) a odkazy na stránky související s dalším vzděláváním a hledáním zaměstnání.
3. Zajištění doučování českého jazyka pro žáky s SPU.
4. Vytvoření metodického rádce pro práci se třídou v třídnických hodinách.

11. Žáci se specifickými poruchami učení

Úvod

Jednou z nejdůležitějších rolí výchovného poradce je práce se žáky, kteří mají nějakou formu SPU, a metodická pomoc ostatním vyučujícím ve vzdělávání těchto žáků.

Problematika specifických poruch učení získala v naší době na závažnosti, protože neumět např. dobře číst a psát znamená mít do značné míry uzavřenou cestu k dalšímu vzdělávání a informacím.

Žáci s SPU nezávisle na inteligenci mívají ve škole značné obtíže ve výuce, které nemusejí být vždy důsledkem nedostatku snahy a péle.

I na střední škole nezávisle na věku přetrvávají obtíže v nedostatečně zvládnuté technice čtení, percepčních schopnostech, v oslabené schopnosti porozumění přečtenému textu a v závislosti na tom i neschopnosti se efektivně učit. Tyto obtíže jsou obzvlášť patrné v učňovských třídách, kam přicházejí žáci s diagnózou SPU ze základní školy. U mnohých žáků se setkáváme s nezájmem o zlepšení stavu a s rezignací. Spolupráce rodičů a žáků na plnění individuálního vzdělávacího plánu je minimální, často se dá říct i nulová.

SPU se na střední škole a u učňů promítají zejména do výuky českého a cizího jazyka, dále pak i do naukových předmětů – např. dějepisu, zeměpisu nebo občanské nauky. Žáci s SPU potřebují téměř dvakrát více času na přečtení zadání a to se může promítat i do předmětů jako je matematika, chemie, ale i do předmětů odborných.

Žáci naší školy -specifika období puberty a adolescence z hlediska vývojové psychologie

Období puberty je obdobím dospívání, které v našich geografických podmínkách vymezujeme věkovou hranicí 11,12 až 15 let, potom přichází období adolescence, které končí dvacátým rokem. U každého jedince je ovšem proces dospívání individuální a je dán geneticky. Mladý člověk přechází ze světa dětí do světa dospělých, nepatří zcela ani k prvnímu světu ani k druhému, což se může projevit v jeho psychice, charakterizované vnitřními rozpory, zvýšenou ostýchavostí, u někoho agresivitou, sklonem zaujímat krajní postoje a stanoviska. Typická je různorodost zájmů a jejich střídání. Tím mohou obohacovat svoji osobnost, na druhou stranu to svědčí o nevyhraněnosti a nemožnosti se na něco déle soustředit. U značné části učňů se setkáváme i s tím, že nemají zájmy žádné. Výjimkou bývá sport.

Vzhledem k hledání vlastní identity nabývá na významu péče o zevnějšek, i když jeho pojetí se často neslučuje s pojetím rodičů. Mnozí se snaží upoutat pozornost nápadným oblečením, extravagantním účesem apod. Cílem je často i potřeba odlišit se od starší generace.

Totéž lze konstatovat o úrovni vyjadřování. Užívané výrazy jsou vesměs hrubé a vulgární. To budí požadovaný obdiv vrstevníků a nelibost u starší generace. Vtipkování, obhroublost, ironizování může zakrývat zvýšenou emotivnost.

V období dospívání klesá role rodiny a narůstá naopak význam vrstevnické skupiny. Množství času trávené s vrstevníky se zvyšuje na rozdíl od času tráveného s rodinou. Vrstevnická skupina může dávat dospívajícímu to, co mu v rodině chybí – citové zázemí. Nejtypičtější skupinou, kam pubescent patří a kde tráví většinu času, je školní třída. Další skupiny – „party“ se vytvářejí spontánně mimo školu. Příslušnost k partě zvyšuje sebedůvěru dospívajícího a poskytuje mu možnost seberealizace. Bohužel jsou v dnešní době party často

místem, kde se experimentuje s drogami a konzumuje alkohol. Prevenci těchto jevů na naší škole se věnuje Minimální preventivní program, vypracovaný školním metodikem prevence. Přesto zůstává rodina na prvním místě a děti v tomto období velmi potřebují pocit jistoty a lásky rodičů. Mladý člověk potřebuje pocit, že ho rodina přijímá takového jaký je, a to mu dává pocit bezpečí. Selhání vztahů je hlavním důvodem, že se dítě uchyluje k hledání skupiny, která mu rodinu nahradí. Problémem v rodině může být i sourozenecká rivalita, kdy je žák srovnáván s úspěšnějším sourozencem.

Dospívající jsou k autoritám velmi kritičtí a to se projevuje ve vztahu k rodičům i učitelům. I proto je důležité, aby obě výchovné složky působily v souladu. Rodiče i učitelé by měli jednat důsledně, s respektem k osobnosti žáka. Se zvyšujícím se věkem se vztahy v rodině obvykle stabilizují.

Dalším typickým projevem tohoto věku je sklon k výkyvům nálad a výbušnosti. Dospívající velmi často reagují podrážděně, nálady jsou labilní, převažují záporné emoce- neklid, rozmrzelost, horečná aktivita se střídá s apatií. U některých jedinců můžeme hovořit až o depresi, poruchách soustředění a snadné unavitelnosti. S tím vším jde „ruku v ruce“ zhoršení školního prospěchu. V hraničních případech se i v naší škole objevuje vandalismus, výtržnosti a celkově destruktivní chování. Zvnějšku se zdá takové chování nepochopitelné. Vysvětlením může být právě období dospívání s jeho zvyšujícími se nároky v oblasti společenských požadavků. Zvláště pak jedinci s výukovými problémy bez vhodného domácího zázemí jsou náchylnější k různým negativním vlivům.

Období puberty a adolescence chápeme jako přípravu na dospělost a většina dospělých si představuje, že tomu mladí lidé přizpůsobí veškeré volnočasové aktivity. Adolescenti chtějí ale žít naplno i v současnosti a tady dochází k významnému názorovému rozporu mezi nimi a rodiči. Mnozí dospívající se spokojí s průměrem, pokud pro ně dosažení úspěchu nepředstavuje žádnou hodnotu, či pokud by úspěchu mohli dosáhnout za cenu velkých ústupků a námahy.

Důsledky SPU na chování žáků

Žáci s SPU mají na střední škole i na učilišti v různé míře obtíže ve čtení, pravopisu, psaní...za které ve své podstatě nemůže. Vynakládá na překonání obtíží úsilí, ale výsledky neodpovídají snaze. Jak už bylo řečeno, mnozí žáci přicházejí na učiliště s tím, že již do značné míry rezignovali. Neradi čtou a pracují s textem, nestačí tempu svých spolužáků a tím se zvyšují jejich pocity méněcennosti a často i odporu ke škole. (Bylo zjištěno, že běžní žáci přičítají své úspěchy sami sobě, ale žáci s SPU náhodě nebo štěstí.) U citlivých žáků může vést opakovaný neúspěch až k neurotizaci či depresím. Vzhledem k tomu, jak se během puberty a adolescence rozvíjí sebepojetí žáků, je potřeba, aby byli učitelé o problémech žáka dobře informováni a vhodně se žákem pracovali. Je skvělé, pokud i takovému žákovi dopřejeme prožitek úspěchu. Žák by měl mít realistické cíle (zakotvené např. v individuálním vzdělávacím plánu), které pro něj nebudou nedosažitelné.

Neustále neúspěšný student s nevyhovujícím rodinným zázemím, který má problém, aby jej okolí akceptovalo, se bude snažit dosáhnout aspoň nějakého ocenění, aspoň v něčem vynikat a realizovat se – a tou oblastí může být vandalismus a další nežádoucí společenské jevy.

Z toho vyplývá, že pokud učitel a výchovný poradce vhodně pracuje s žákem s SPU, dělá zároveň záslužnou práci v oblasti prevence patologických jevů.

Specifické poruchy učení na naší škole

Specifické poruchy učení se nazývají vývojové, protože se objevují jako vývojově podmíněný jev. Specifické se nazývají proto, aby se odlišily od nespecifických, které jsou způsobeny smyslovým handicapem, celkovým opožděním vývoje intelektových schopností, častou absencí ve škole apod.

Poruchy učení jsou souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání dovedností jako je čtení, psaní, matematické uvažování nebo počítání. Tyto konkrétní poruchy označujeme jako dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, dysmuzie.

Rodiče jsou povinni informovat školu o změně zdravotní způsobilosti dítěte a jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání. To znamená i povinnost informovat školu, trpí-li děti nějakou formou SPU.

Na naší škole se nejčastěji setkáváme s dyslexií, dygrafií, dysortografií a dyskalkulií.

Dyslexie a její projevy

Dyslexie znamená neschopnost naučit se číst běžnými výukovými metodami. Pokud má dítě vyšší IQ, nebo má porucha jen mírné projevy, nemusí být dlouho objevena.

Dříve se pod pojem dyslexie zahrnovaly všechny poruchy učení, také dnes se pojmem „dyslektik“ označuje žák se specifickou poruchou čtení, psaní i pravopisu.

Hlavní projevy dyslexie jsou tyto:

- obtížné rozlišování tvarů písmen
- obtíže v měkčení
- nedodržování správného pořadí písmen ve slabice
- nedodržování délek u samohlásek
- vynechávání písmen nebo slabik ve slovech
- neschopnost čtení s intonací
- nesprávné čtení předložkových vazeb
- nepochopení obsahu čteného textu
- tzv. dvojí čtení (žák si čte slovo šeptem pro sebe, pak teprve vyslovuje nahlas)

Dysortografie a její projevy

Dysortografie je specifická porucha pravopisu velice často se vyskytující spolu s dyslexií. Typická je neschopnost dodržet pořadí písmen ve slově, nedostatky v měkčení a neschopnost správně aplikovat gramatická pravidla. Chybí cit pro jazyk, takže problémy činí skloňování a časování. Podkladem je často nedostatečně rozvinutá percepce. Často souvisí s dalšími poruchami, například hyperaktivitou nebo hypoaktivitou, kdy se žák snadno unaví a není pak schopen v procesu psaní aplikovat naučená gramatická pravidla. Během školní docházky se obraz poruchy mění. Počet chyb leckdy ubývá, žák však potřebuje na psaní více času. Proto je vhodné dávat těmto žákům více času na psaní- nestresovat je časovými limity a upřednostňovat ústní zkoušení.

Specifické chyby dysortografického charakteru:

- grafické záměny zvukově podobných hlásek
- snížená schopnost spojení psané a slyšené podoby hlásky

- chyby v měkčení
- chyby v sykavkách (v důsledku asimilace)
- přidávání písmen do slabik a slov
- neschopnost rozlišovat hranice slov ve větě
- chyby ve slovech se slabikotvorným r, l

Dysgrafie a její projevy

Dysgrafie je specifická porucha psaní, čili grafického projevu jako takového. Proces psaní žáka vyčerpává natolik, že není schopen se soustředit na gramatickou a obsahovou stránku projevu. Obtíže spočívají v oblasti jemné motoriky. Písmo je neúhledné, kostrbaté, špatně čitelné. Proces psaní je neúměrný věku - pomalý a těžkopádný.

Znaky dysgrafie:

- nečitelné písmo i přes vynaloženou snahu
- směšování tiskacího a psacího písma, nepravidelná velikost písma, rozličnost tvarů
- nerovnoměrný sklon
- nedodržování řádků
- nepravidelné uspořádání na stránce
- atypický úchop, zvláštní držení těla při psaní
- tiché diktování si písmen
- pomalost

Hlavní zásadou při práci s dysgrafikem je umožnit mu snížit vliv psaní na učení a vyjadřování znalostí. To znamená, kdy to je možné, dávat přednost ústnímu vyjádření. Maximálně by mělo být možné využívat počítač.

Zásady, kterými by se měla řídit práce s dysgrafikem v rámci integrace:

- poskytnutí přiměřeného množství času na splnění písemného úkolu
- část písemných domácích úkolů nahradit jinou formou
- psaní na počítači
- hodnotit především obsah písemných projevů
- rozdělování písemných úkolů na úseky
- práce s pracovními listy
- doplňovací pravopisná cvičení
- psaní tiskacím písmem

Dyskalkulie a její projevy

Dyskalkulie je specifickou poruchou matematických schopností ve smyslu neschopnosti operovat s číselnými symboly. Pravděpodobně vzniká jako důsledek genetického nebo perinatálního narušení určitých partií mozku, které souvisejí s matematickými funkcemi. Projevy dyskalkulie jsou natolik různé, že se rozlišuje několik typů této poruchy. (Praktognostická, Verbální, Lexická, Grafická, Operacionální, Ideognostická.)

Praktognostická dyskalkulie je porucha manipulace s konkrétními předměty nebo jejich symboly (číslíčky, operační znaménka, apod.). Dítě není schopno vytvořit skupinu předmětů o daném počtu prvků, tedy není schopno dospět k pojmu přirozeného čísla. Z toho vyplývají problémy s porovnáváním čísel a uspořádáním množiny přirozených čísel. V geometrii neumí

seřadit předměty podle velikosti (např. podle délky), rozlišit jednotlivé geometrické tvary, pochopit rozmístění předmětů v prostoru, má potíže se směrovou a stranovou orientací atd.

Verbální dyskalkulie představuje poruchu slovního označování množství a počtu předmětů, názvů číslic, číslovek, operačních znaků a matematických úkonů vůbec. Dítě nezvládá vyjmenovat číselnou řadu vzestupně a sestupně, po násobcích, nedokáže jmenovat řadu lichých nebo sudých čísel. Při vyjmenovávání řady se vrací, vynechávají, zaměňují pořadí, apod. Dítě nedokáže správně chápat a představit si vyslovené číslo nebo slovně označit počet ukazovaných předmětů. Patří sem i neschopnost chápat zdánlivě jasné termíny matematického slovníku, např. nerozlišuje nebo mimořádně obtížně mezi „o 4 více“ a „4krát více“.

Lexická dyskalkulie je porucha čtení matematických symbolů (číslíc, čísel, ale i operačních znaků). Při nejtěžší formě této poruchy není jedinec schopen číst izolované číslice nebo jednoduché operační znaky. Při lehčí formě čte nesprávně vícemístné číslo s nulami uprostřed, zlomky, odmocniny, desetinná čísla, apod. Příznačné jsou inverze tvarově podobných čísel 3-8, 6-9, římských číslic IV-VI, záměny čísel 21-12, čtení pouze číslic 2, 3, 8, místo čísla 238. Časté jsou záměny číslic v čísle při čtení nebo psaní, přetrvávají nejasnosti s pochopením významu poziční hodnoty číslic v čísle, tedy jednotek, desítek atd. Příčinou bývá zraková porucha nebo porucha orientace v prostoru, zvláště pravolevé orientace. Lexická dyskalkulie se často označuje i jako numerická dyslexie.

Grafická dyskalkulie je porucha zápisu matematických symbolů (psaní číslic, operačních znaků, kreslení geometrických tvarů atd.). Jedinec má obtíže v psaní čísel v přiměřené a stejné velikosti, není schopen zápisu čísel podle diktátu, zápisu číslic v čísle ve správném pořadí, píše diktovanou číslovku jako slovo, není schopen zapsat čísla správně pod sebe podle jednotlivých řádů, je narušen zápis vícemístných čísel (např. 1248 napíše jako 1000, 200, 80, 4), inverzní zápis čísel, např. 6 a 9, nebo inverze typu 39 a 93 apod., vynechávky zpravidla nul ve vícemístných číslech, nepřehledný zápis početních operací, zejména do sloupců, např. u písemného násobení. V geometrii má dítě problémy s rýsováním i jednoduchých obrazců. Porušena bývá pravolevá a prostorová orientace. Grafickou dyskalkulii lze nazvat i numerickou dysgrafií.

Operační dyskalkulie je nejrozšířenější porucha projevující se narušenou schopností provádět matematické operace. Často se objevují záměny operací (hlavně sčítání za násobení a odčítání za dělení), při počítání delších řad čísel záměny desítek a jednotek při sečítání, záměny čitatele a jmenovatele, nahrazení složitějších operací jednoduššími. K dalším projevům patří uchylování se k písemným formám řešení u velmi jednoduchých příkladů, počítání na prstech ve vyšších ročnících, kdy již by měly být jednotlivé operace dostatečně zafixovány. Děti s tímto typem poruchy mají zvýšenou chybnost v provádění sčítání a odčítání do 20, v násobení a dělení, dále mají obtíže při řešení kombinovaných úloh, kde je třeba udržet v paměti jednotlivé výsledky. Složitější počítání se vyznačuje pomalostí a vysokou chybností (zvláště při pamětném počítání).

Ideognostická dyskalkulie představuje poruchu chápání matematických pojmů a vztahů mezi nimi. Jedinec např. ví, že 9 se čte jako „devět“ a „devět“ se píše jako 9, ale neví, že 9 je o jednu méně než 10, resp. 3×3 , nebo polovina z 18, nebo má-li ukázat příslušný počet teček podle napsaného čísla. Dalším projevem je selhávání v řešení úloh, jakmile je pozměněn šablonovitý postup. Obtíže se projevují ve slovních úlohách, které není dítě schopno převést do systému čísel a řešit je. Za nejtěžší poruchu je považována neschopnost počítat po jedné

od daného čísla z hlavy. Nejlehčí stupeň se projevuje v neschopnosti chápat vztahy v matematických řadách (např. pochopit vztah a pokračovat v matematické řadě 5, 10, 15,

Další poruchy

Dyspinixie je specifická porucha kreslení, je charakteristická nízkou úrovní kresby, neschopností zobrazit určité předměty přiměřeně věku.

Dysmuzie je porucha hudebních schopností. Jedná se o narušení schopností vnímat hudbu a rytmus. Je poměrně častá, ale dopad na výuku je minimální.

Dyspraxie je porucha motorické obratnosti.

Jaké potíže působí SPU ve výuce jednotlivých předmětů

Český jazyk

- pravopis
- písemný sloh
- čtení
- reprodukce přečteného textu
- -mluvnice, tvarosloví – aplikace gramatických pravidel

Matematika

- pochopení vztahu mezi čísly a konkrétním množstvím
- pochopení smyslu slovní úlohy, problémy s formulací odpovědi
- prostorové a plošné vztahy v geometrii
- číselné řady
- pamětné počítání
- matematické vzorce (vštipení, výbavnost, užití)

Cizí jazyk

- čtení
- zapamatování si nových tvarů písmen
- zapamatování si slov a neobvyklého pravopisu
- problém s odlišností psané a akustické podoby slov

Naukové předměty

- důraz na získávání informací čtením
- samostatná práce s cizím textem
- psaní výpisků z dlouhého textu
- nesprávný zápis do sešitu a tudíž špatné naučení

Hlavní problémy, se kterými se žáci s SPU setkávají na střední škole

Na střední škole se klade důraz na pamětné osvojení a následnou reprodukci učiva. Zvyšuje se počet naukových předmětů a není už moc času na neustálé procvičování látky. Počítá se s tím, že žáci mají do značné míry zvládnutý pravopis, což především u žáků s SPU není pravda.

Studenti s SPU mohou působit jako lajdáctví, málo snaživí, pohodlní a bez zájmu – což často není pravda. Studenti se potýkají s problémem, že si neumějí naplánovat čas u delších prací, nezvládají naučit se větší množství učiva. Mnozí se neumějí sami učit, nepřečtou po sobě poznámky v sešitě apod. Pomohlo by jim, kdyby jim rodiče doma s přípravou na vyučování pomohli. Vhodnými pomůckami jsou: magnetofon, internet, barevné podtrhávání a zvýrazňování. Pomoci může i učení se spolužákem, případně doučování. Nutný je pravidelný odpočinek a relaxace, protože tito žáci se obvykle rychle unaví. Někdy se můžeme setkat s tím, že žáci nebo rodiče se na SPU vymlouvají. Ve skutečnosti tato diagnóza znamená naopak zvýšenou náročnost přípravy na vyučování.

Hodnocení žáků s SPU

Žáci i rodiče se často domnívají, že hodnocení spočívá v tom, že žák automaticky dostává známku až o dva stupně lepší, než by mu na základě známek vycházela. To je omyl. Chybou by bylo i to, známkovat výkony žáka opakovaně nedostatečnou. To by vedlo k absolutní ztrátě motivace a dalšímu zhoršení žákova sebevědomí. Zámka by ztratila motivační charakter. Žák nemůže být osvobozen od školních povinností. Podmínky musí být nastaveny tak, aby žák mohl pracovat podle svých schopností. Zohledňování dítěte neznamená, že žák nemusí nosit úkoly, nemusí číst a psát nebo počítat. Žák pracuje jako ostatní, jen nároky na něj kladené mohou být sníženy. Pokud žák a rodiče odmítají nést jakoukoli odpovědnost za výsledky žáka, schovávají se za diagnózu z poradny a přesouvají veškerou odpovědnost na učitele, může učitel, pokud je žák skutečně slabý, navrhnout i opakování ročníku.

Role výchovného poradce spočívá ve zprostředkovatelské roli při řešení problémů ve vztahu učitel- žák, učitel- rodiče. U žáků s SPU je dobrá spolupráce mezi těmito složkami obzvlášť důležitá. Rodiče by měli respektovat učitele jako odborníka, učitel by měl naopak zaujmout lidský přístup a být zainteresován na výkonu žáka. Rodiče nesmí mít pocit, že jejich názory nejsou akceptovány, učitel by zase neměl považovat rodiče za někoho, kdo žáka jen kryje a má nereálný pohled na žákovy výkony.

Pedagogové by si měli uvědomit, že bez zapojení rodičů nebudou zcela úspěšní.

Integrace žáků s SPU

Na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny je pro žáky individuálně integrované vypracováván individuální vzdělávací plán.

Ostatní žáci s SPU, kteří nejsou individuálně integrováni a nemají tudíž individuální vzdělávací plán, mají rovněž upraveny podmínky při vyučování a jsou tolerantněji hodnoceni. Na naší škole dosud vypracovával individuální vzdělávací plán (dále IVP) výchovný poradce. Do budoucna bude nutné, aby se na něm podíleli ti, kteří žáka opravdu učí – vyučující jednotlivých předmětů a třídní učitel. Aby se s IVP mohlo skutečně pracovat a nebyl jen nepotřebným „papírem“, bude potřeba rozepsat konkrétně cíle, kterých chce učitel v předmětu dosáhnout, a jejich časové rozvržení.

Dosud používaný IVP na naší škole obsahuje:

- údaje o žákovi (narození, bydliště)
- datum vyšetření z PPP, na jehož základě se IVP vypracovává
- doba platnosti tohoto vyšetření
- důležité závěry z vyšetření v PPP
- stanovená diagnóza SPU

- předměty, do kterých se porucha nejvíce promítá
- doporučené postupy při organizaci výuky
- doporučené postupy při hodnocení žáka
- podíl rodičů a žáka na plnění IVP
- podpisy učitelů těch předmětů, kterých se IVP týká
- podpis výchovného poradce
- podpis třídního učitele
- podpis ředitele školy
- podpis zákonného zástupce nebo zletilého žáka

Hodnocení IVP zatím proběhlo jednou a mělo spíš formální podobu. I tady bude nutné zkvalitnění práce zejména vyučujících těch předmětů, do kterých se žákova porucha nejvíce promítá.

Učitelé dvakrát za rok, vždy na konci pololetí vypracují zprávu o tom, jakých cílů kladených IVP se jim podařilo dosáhnout, v čem se žák zlepšil, na jakých úkolech bude naopak potřeba zapracovat, případně co by se v IVP mělo změnit.

Metody práce pro žáky s SPU

Výchovný poradce především informuje o žácích s SPU všechny vyučující. Výchovný poradce se seje s rodiči a seznámí je s IVP.

Žáka nesrovnáváme s ostatními ve třídě, nekritizujeme před spolužáky, tam, kde se jedná o vážnou poruchu čtení, nevyvoláváme žáka na čtení před ostatními. Naopak by měl žák aspoň někdy zažít pocit úspěchu. Ostatní žáci by měli být seznámeni s tím, proč mají učitelé odlišný přístup k určitému žákovi.

K hlavním metodám na střední škole patří preference ústního zkoušení před písemným a prodloužení času na vypracování testu nebo písemné práce. Pokud to technické vybavení školy umožňuje, žák by mohl pracovat na počítači. Zápisky do sešitu si žák může kopírovat od spolužáka.

U jazykových předmětů – při nácviu slohu – hodnotíme především obsah.

Nehodnotíme chyby, ke kterým došlo kvůli špatnému přečtení textu. (V matematice se ujistíme, že žák porozuměl zadání správně, abychom neporozumění předešli).

U cizích jazyků zdůrazňujeme mluvený projev.

U dysgrafiků tolerantněji hodnotíme vizuální složku práce – náčrty, kresby, rýsování.

Metodika práce se žáky s SPU v českém jazyku

Český jazyk je předmět, kam se SPU promítá nejvíce. Nejnáročnější je pro tyto žáky diktát. Pouze u žáků s dobře rozvinutou sluchovou percepcí je diktát jednodušší než doplňovací cvičení. To je vhodné zase pro žáky s dobrou zrakovou percepcí.

- Někteří žáci mohou být zvyklí psát při diktátu každou druhou větu. (Tam, kde žák na tento způsob není zvyklý, není vhodné tuto metodu používat.) Tento postup umožňuje žákovi pomalejší psaní a možnost okamžité kontroly napsaného.

- Žák může psát diktát jako doplňovací cvičení, zatímco ostatním se diktuje.
- Žák píše pouze některá slova.
- Žák píše jen polovinu diktátu.
- Diktátu předchází domácí příprava.
- Psaní na počítači.
- U lehčí formy SPU stačí prodloužit čas na dokončení a tolerantní známkování.

Způsob hodnocení:

- Tolerujeme nedokončená slova.
- Diktát hodnotíme slovně, pochválíme pokrok, pozitivně motivujeme.
- Dáváme pozor, aby si žák nezafixoval nesprávnou podobu slova při opravě, proto učitel může žákovi slovo předepsat.
- Při použití červené barvy si žák může zafixovat nesprávný pravopis!
- Jiné možnosti: spočítat správná slova nebo vyjádřit správně napsaná slova procenty.

Metodika práce se žáky s SPU v naukových předmětech:

Žák má problémy především tehdy, pokud nemá zvládnuté čtení. To se odráží v tom, že není schopen zvládnout studium z učebnice. Rozvíjení této dovednosti může být začleněno do individuálního vzdělávacího plánu. U mladších žáků mohou spolupracovat rodiče. Žák se učí vyznačit si klíčové informace, barevně si podtrhávat, vypisovat důležitá fakta. Žák se postupně učí pracovat s textem, hovořit nahlas o jeho obsahu a shrnout látku vlastními slovy. Tímto způsobem se u žáků rozvíjí i slovní zásoba. Osvědčuje se také používání atlasů, nákrešů, tabulek a dalšího obrazového materiálu. S pomocí vizuálního materiálu si žáci lépe zapamatují látku.

Při zkoušení je vhodná ústní forma nebo doplňování do pracovního listu. Každopádně žák potřebuje delší čas, protože mu déle trvá čtení a porozumění zadání.

Dlouhé psaní poznámek je problém, proto žákovi dovolíme kopírování od spolužáků, nahrávku výkladu nebo jinou vhodnou formu. (Úprava sešitu se každopádně nemůže odrážet ve známce z předmětu).

Matematika, fyzika, chemie...

Nejvýraznější obtíže budou v těchto předmětech u dyskalkuliků. Tady už je nutná konzultace vyučujícího s odborníkem z pedagogicko-psychologické poradny, který na základě typu dyskalkulie doporučí pedagogovi vhodné metody práce a klasifikace. Dyslektik může mít v matematice problémy se záměnou tvarově podobných číslic, se zápisem textu pomocí matematického jazyka, s rozlišením geometrických útvarů (čtverec, trojúhelník,...). Dále má dyslexie vliv na schopnost číst s porozuměním matematické znaky, matematický text a zadání slovních úloh. Při výuce bychom po dyslektikovi neměli žádat čtení nahlas, zbytečně jej to stresuje. Dysgrafik v matematice není schopen zápisu matematických symbolů a matematického textu, zápisu čísel řádně pod sebe, zejména při písemných algoritmech. Dysgrafik má problémy při rýsování, jeho písmo může být nečitelné. V matematice může dysgrafikům pomoci linkovaný nebo čtverečkovaný sešit. Dítě trpící dyspinií zřejmě bude mít potíže s pochopením stereometrie a s rýsováním.

Hodnocení žáka s dyskalkulií:

- preferujeme ústní formy zkoušení před písemnou;
- nehodnotíme chyby v písemném projevu, zaměříme se na obsahovou správnost;
- nehodnotíme chyby vzniklé z nedokonalého přečtení textu, což je např. typický prohrěšek dyslektiků při řešení slovních úloh v matematice, dítě si špatně přečte zadání úlohy a celý příklad řeší neadekvátně;
- v písemných pracích kontrolujeme nejen výsledky, ale i správnost postupu: může docházet k chybám v důsledku neschopnosti vypořádat se s grafickým prostorem nebo v důsledku neschopnosti dodržet nutnou úpravu. Může také dojít k záměně tvarově podobných číslic a číslic zrcadlově obrácených;
- u dysgrafiků hodnotíme s tolerancí i práce při rýsování;
- při hodnocení písemné práce se zaměříme pouze na to, co žák stihl doopravdy vypracovat, nehodnotíme špatnou známku to, co nestihl. Stručně řečeno, hodnotíme kvalitu nikoliv kvantitu. O tom, zda žák doopravdy vše umí, se můžeme přesvědčit ústně;
- omezme pětiminutovky nebo nechejme dítěti více času;
- dejme dostatek času na vypracování úkolu;
- do celkové známky z prověrek nezapočítáváme úroveň písma;
- řešit slovní úlohy až po přečtení učitelem;
- dítě by mělo vidět příklady napsané, dávejme předtištěné kontrolní práce.

12. Řešení kázeňských problémů

Výchovný poradce pomáhá při řešení výchovných problémů na škole. Na základě doporučení třídního učitele může výchovný poradce pracovat se žákem v rámci svých konzultačních hodin, nebo se účastnit jednání třídního učitele s rodiči. Tato praxe pomalu začíná fungovat. Výchovný poradce zprostředkovává rodičům spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou. Výchovný poradce se zaměřuje na žáky s poruchami chování a se znaky sociální nepřizpůsobivosti, na děti trpící vnitřními konflikty, na žáky, kteří procházejí náročnými životními situacemi apod. Spolu s metodikem prevence pomáhá řešit kázeňské problémy ve třídách a šikanu.

Pokud problémy přetrvávají a domluvy nepomáhají, schází se výchovná komise. Svolává ji ředitel školy ve složení: člen vedení školy, třídní učitel, učitel, který má se žákem problémy, výchovný poradce, metodik prevence, žák. Cílem je vyslechnout všechny strany a pokusit se vyřešit problém. O schůzce se pořizuje zápis. Zákonný zástupce obdrží kopii zápisu, pokud se přímo neúčastní jednání.

Obecné příčiny kázeňských problémů žáků

Nesmíme ale zapomínat na to, že potíže studentů mohou být ovlivněny mnoha dalšími faktory např. způsobem vyučování, věkovou nezralostí, morálními i charakterovými vlastnostmi studenta, přístupem rodičů a v neposlední řadě osobními problémy.

Pro učitele je velice těžké příčiny správně určit. Nicméně jedině pochopení důvodu neúspěchu může vést ke zlepšení. Níže je uveden seznam některých možných příčin školního selhávání:

příčiny související s osobností studenta

- věková nezralost – student není schopen v dané době pochopit probírané učivo, ale již za půl roku nebo rok, mu pochopení nedělá problémy
- morální a charakterové vlastnosti – lenost, nervozita, úzkostnost, nesamostatnost, neschopnost přinutit se k systematické práci, atd.
- ztráta naděje na úspěch
- nepříznivá motivace k učení
- špatná paměť
- porucha koncentrace
- lehká mozková dysfunkce
- specifické poruchy učení
- zdravotní potíže a na nich závislá zvýšená únavnost
- poruchy zraku, sluchu, ...
- psychické bariéry – obavy z předmětu, z některého tématu, písemek, pětiminutovek, aj.

příčiny související s rodinou

- ztráta odvahy způsobená stálými výtkami rodičů
- zátěž způsobená neuspořádanými poměry v rodině

příčiny související se školou

- role outsidera mezi spolužáky
- častější změna školy a absence ve škole

příčiny související s osobností učitele

- učitel předem očekává snížený výkon
- nedostatečná odborná znalost
- nesprávné používání matematického jazyka
- nedostatečná metodická připravenost
- problémy v komunikaci s žáky
- předávání hotových poznatků (poznatky by si měl student sám odvodit, učitel by měl mít roli „laskavého průvodce“)
- učitel nedokáže motivovat pro svůj předmět
- netrpělivost
- formalismus v práci (učitel řekne, že to tak je, ale sám neví proč)
- neobjektivnost
- vztahovačnost (např.: jestliže se student zasměje, učitel to bere jako útok na svou osobu)
- nedostatečné osobní nasazení

13. Spolupráce výchovného poradce s dalšími organizace při řešení výchovných problémů

Prvními (již zmiňovanými) články při řešení kázeňských problémů jsou učitelé a třídní učitelé. Následuje ředitel školy, který může udělit žákovi ředitelskou důtku. Pedagogická rada může rozhodnout o potrestání žáka sníženou známkou z chování. Výchovná komise je pomocný orgán ve složení – ředitel (zástupce ředitele), výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel nebo jiný pedagog, mohou být přizváni rodiče žáka a žák samotný.

Cílem je vyslechnout všechny strany a přijmout nějaký postup k řešení problému. O schůzce se pořizuje zápis, kopii obdrží i zákonný zástupce. S výchovnou komisí počítá i „Metodický pokyn k prevenci a postihu záškoláctví“. U vážných kázeňských nedostatků, kde se jedná i o patologické jevy (drogy, šikana, záškoláctví) je samozřejmostí spolupráce VP se školním metodikem prevence. Některé školy mají k dispozici školního psychologa.

Nejvýznamnější partnerem naší školy je Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje (pobočka Mladá Boleslav). Hlavní centrála je v Kolíně a druhá pobočka je v Nymburce. Náplň činnosti poradny: Pedagogicko-psychologická poradna patří ze zákona do systému poskytování poradenských služeb. Zajišťuje pro školy odborné pedagogicko-psychologické služby. Provádí především odborná vyšetření žáků, poskytuje metodickou pomoc pedagogickým pracovníkům a výchovným poradcům. Provádí také testy profesní orientace. Poradnu může kontaktovat rodič nebo škola. Poradna má své dotazníky, které škola vyplní a odešle do poradny. (Tyto dotazníky jsou udělané pro žáky ZŠ, obsahují dotazy na prospěch z předmětů základní školy.) Bohužel poradna v Mladé Boleslavi je natolik zahlcena, že v současné době neposkytuje programy jako jsou besedy, přednášky, školení, velmi dlouhé je čekání na vyšetření SPU nebo na intervenci v problémové třídě. Kvalitní nejsou ani internetové stránky poradny. Při provádění „profil“ vyšetření (kariérové poradenství) mají přednost žáci základních škol.

Kurátor pro mládež: Výchovný poradce je v kontaktu s odborem sociálních věcí, především v případech neomluvené absence. Dále se zabývá nezletilými dětmi, které se dopustily trestného činu nebo přestupku, mladistvými, u nichž bylo zahájeno trestní stíhání nebo kteří se dopustili přestupku, dětmi a mladistvými s opakovanými poruchami chování závažného rázu (záškoláctví, úteky z domova, agresivita, toxikomanie, alkoholismus, prostituce). Kurátor může v krajním případě podat návrh soudu o nařízení dohledu. Soud může na podnět kurátora odeslat dítě do diagnostického ústavu.

Bohužel, spolupráce je problematická, kurátor nesmí škole předávat důvěrné informace. V praxi to znamená, že zjišťujeme u žáka problémy, které jsou na sociálním odboru dávno známy.

Další instituce, které mohou být nápomocny při řešení velmi vážných problémů, jsou: střediska výchovné péče a diagnostické ústavy. Odtud může být dítě být posláno do Výchovného ústavu.

Pokud by se žák dopustil trestného činu (ve škole to může být vandalismus, sprejerství, krádež, napadení spolužáka, znevažování státních symbolů, padělání atd.) je povinností školy záležitost oznámit Policii ČR. Stejná oznamovací povinnost platí pro podezření, že žák je obětí trestného činu (týrání, zneužívání...). Pro spolupráci škol s Policií vyšla ve Věstníku MŠMT informace s názvem „Spolupráce škol a předškolních zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.“ (Věstník MŠMT, ročník LIV, sešit 10, říjen 1998, s.31-33). Spolupráce školy s Policií ČR, obecní policií a orgány sociálního zabezpečení se řídí zejména právními normami v platném znění: trestní zákon č.140/1961Sb., zákon č. 359/1999Sb. O sociálně právní ochraně dětí, zákon o ochraně osobních údajů č. 101/ 2000Sb., zákon č. 283/1991Sb. o Policii ČR.

Na podnět policie může následovat předvolání k přestupkové komisi. Přestupkové řízení realizuje „Odbor vnitřních věcí“, popř. „Odbor právní“. Takové předvolání může mít pro mladistvého velký výchovný efekt.

14. Vzdělávání cizinců

Do oblasti výchovného poradenství spadá i vzdělávání cizinců. Se vzrůstajícím počtem dětí přistěhovalců, které studují na českých školách, bude tento problém stále aktuální.

MŠMT se problematikou vzdělávání cizinců v rámci Koncepce integrace cizinců na území ČR průběžně systematicky zabývá od roku 2000. Přípravenost školského systému a jeho schopnost reagovat na měnící se podmínky patří mezi hlavní předpoklady úspěšné integrace. Ve vzdělávání cizinců se postupuje v souladu se Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

MŠMT zajišťuje bezplatné kurzy pro osoby, jimž byl udělen azyl. Na jejich realizaci jsou vyčleňovány příslušnými usneseními vlády ČR finanční prostředky z rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa. Zabezpečuje povinnou školní docházku dětí azylantů a účastníků řízení o azyl, jako součást plnění závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv, kterými je ČR vázána.

15. Vzdělávání Romů

Školní neúspěšnost romských žáků a žákyň je jedním z naléhavých problémů českého vzdělávacího systému.

Třídní učitelé a celý pedagogický sbor by měli těmto žákům věnovat zvýšenou pozornost a snažit se předcházet jejich odchodu ze školy.

V souvislosti s kauzou zbytečného umístění romských dětí do zvláštních škol, řeší v současné době MŠMT otázku vzdělávání Romů a připravují se nové kroky.

„Dlouhodobé koncepční řešení bude mít podobu Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání (NAPIV), který MŠMT předloží vládě do konce ledna 2010. NAPIV nastaví komplexní opatření a hlavní změny potřebné pro zajištění inkluzivního vzdělávání včetně těch pro sociálně znevýhodněné děti. Cílem je inkluzivní škola, která vytváří podmínky pro děti tak, aby se všechny - ač se svými schopnostmi mohou značně lišit - vzdělávaly v prostředí, které je optimálně rozvíjí a přitom zůstaly ve společné, výkonově různorodé sociální skupině. Smyslem inkluzivní školy je bourat zbytečné sociální bariéry a dopřát všem žákům vzdělání, které bude naplňovat jejich individuální potřeby.“ (internetové stránky www.msmt.cz)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Bendl, S.: Neukázněný žák. *Cesta institucionální pomoci*. Praha: ISV nakladatelství, 2004

Michalová, Z.: *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních*. Havlíčkův Brod: nakladatelství TOBIÁŠ, 2004.

Rozbor systému výchovného poradenství. Mapování oblasti výchovného poradenství pro dotazníkové šetření a pro příručku pro výchovné poradenství. Praha: Program iniciativy společenství EQUAL. 2007